

Προτείνουμε επίσης, ή έπεξεργασία κάθε ένότητας ν' ακολουθηή σέ γενικές γραμμές τὸ ἐξῆς σχέδιο:

I. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

- α) Γενικά.
- β) Γενικοί σκοποὶ τῆς ένότητας.
- γ) Εἰδικοί σκοποὶ τῆς ένότητας.
- δ) Πιθανοὶ τρόποι αντιμετώπισῆς τῆς ένότητας.
- ε) Προγραμματισμὸς ενεργειῶν μετὶ τῆς συνεργασίας δασκάλου -- Μαθητῆ.

II. ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΕΝΟΤΗΤΑΣ

- α) Προβλήματα καὶ ἐρωτήσεις -- Διάφορες δραστηριότητες.
- β) Τὸ περιεχόμενο τῆς ένότητας.
- γ) Γενικὲς έννοιες ποὺ περιλαμβάνονται στὴν ένότητα.

III. ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗ ΤΗΣ ΕΝΟΤΗΤΑΣ

Διάφορες ἐκδηλώσεις ποὺ ὑποβοηθοῦν τὴν ὀργάνωση τῶν διδαχθέντων καὶ ὀλοκλήρωσιν τῆς ένότητας. (Περιλήψεις, διαγράμματα, πίνακες, ἐκθέσεις, δραματοποιήσεις κ. ἄ.).

IV. ΣΥΣΧΕΤΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΕΝΟΤΗΤΑΣ ΜΕ ἈΛΛΑΣ ΣΥΝΑΦΕΙΣ

V. ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΗΣ ΕΝΟΤΗΤΑΣ

Τέστ, γραπτὴ ἢ προφορικὴ ἔκφραση, παρακολούθηση τῆς συμπεριφορᾶς τῶν μαθητῶν σέ σχετικὲς περιπτώσεις.

VI. ΜΕΣΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ

- α) Πηγές ἀπ' ὅπου μπορεῖ ν' ἀντλήσῃ περισσότερες πληροφορίες ὁ δάσκαλος.
- β) Πηγές ἀπ' ὅπου μπορεῖ ν' ἀντλήσῃ γνώσεις καὶ πληροφορίες ὁ μαθητῆς.
- γ) Φίλμς, Ραδιόφωνο, τηλεόραση.
- δ) Διαφάνειες (Slides).
- ε) Πηγές ἀπ' τὴν κοινότητα.

Ὀπτικοακουστικὰ μέσα, ἐπισκέπτες -- ὀμιλητές, συνετεύξεις, ἐπιτόπιες ἔρευνες, ταξίδια, ἐπισκέψεις κ. ἄ.

Ἀπὸ τίς «Πηγές Διδασκαλίας» θ' ἀντλή ὁ δάσκαλος γιὰ νὰ ἐτοιμάσῃ μίαν Διδακτικὴν Ἐνότητα γιὰ τὴν (τὰς) τάξιν του.

Ἐννοεῖται ὅτι κάθε ένότητα, μετὶ τὴν πλήρη ἀνάπτυξή της, προσφέρεται γιὰ τὴν προετοιμασία Διδακτικῆς Ἐνότητας γιὰ ὀποιαδήποτε τάξιν τοῦ κοινοτικοῦ σχολείου.

Τὸ ποσὸ τῶν γνώσεων, ποὺ θὰ ἐπιλεγῆ, θὰ ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ἀφομοιωτικὴν ἰκανότητα τῆς τάξης· ἢ δὲ ὀργάνωση τῆς Διδακτικῆς Ἐνότητας, καθὼς καὶ ὁ τρόπος παρουσιάσεώς της, θὰ καθορίζονται μετὶ συνεργασίας δασκάλου καὶ μαθητῶν.

Οἱ σχετικὲς μετὶ τὸ Ἀναλυτικὸ Πρόγραμμα τοῦ Κοινοτικοῦ Σχολείου προτάσεις μας, ἔχουν τὰ ἐξῆς χαρακτηριστικὰ:

1. Ἐνῶ ὁ δάσκαλος μπορεῖ νὰ στηρίξη τὴ διδασκαλία του στὰ ἐνδιαφέροντα τῶν μαθητῶν καὶ νὰ ἐκμεταλλεύεται καταλλήλως τίς διάφορες παρουσιαζόμενες εὐ-

καιρίες, έχει στην διάθεσή του τις «Πηγές Διδασκαλίας», ένα οργανωμένο δηλαδή σύστημα γνώσεων, που τον βοηθά (χωρίς να του αποκλείει τη δυνατότητα πρωτοβουλίας και αυτενέργειας) να προγραμματίζει με τρόπο συστηματικό, κάθε διδακτική ενότητα. Αυτό λείπει, όπως είναι γνωστό, από τη λεγόμενη **Ένιαία Συγκεντρωτική Διδασκαλία**, πράγμα που συχνά οδηγεί σε προχειρότητες.

2. Οί μαθητές συμμετέχουν στον προγραμματισμό της **Διδακτικής Ενότητας**.

3. Το γεγονός ότι η Ένότητα όπως έχει αναπτυχθεί στις «Πηγές Διδασκαλίας» είναι ή ίδια για τις Διδακτικές Ενότητες όλων των τάξεων, εξασφαλίζει σε μεγάλο βαθμό τη **συνέχεια** της γνώσης.

4. Προϋπάρχουν οί όροι, που εξασφαλίζουν την προσφορά των **βασικών έννοιων ή αρχών (Structures)** κάθε Ένότητας.

5. Υπάρχουν οί προϋποθέσεις για την οργάνωση των γνώσεων, αξιόλογο ποσό ενός καλού **Αναλυτικού Προγράμματος**.

6. Παρέχονται οί δυνατότητες για τη χρησιμοποίηση κάθε πηγής απ' την Κοινότητα, που μπορεί να συμβάλει στην ανάπτυξη και κατανόηση μιās Ένότητας.

δ) Δεν νομίζουμε, ότι το σχήμα που προτείνουμε εδώ είναι τέλειο. Απλώς το παρουσιάζουμε σά ένα δυνατό τρόπο αντιμετώπισης των προβλημάτων που σχετίζονται με την διδακτέα ύλην και την πορεία διδασκαλίας στο Κοινοτικό Σχολείο.

Έλπίζουμε πως και άλλες πολύτιμες προτάσεις θα παρουσιασθούν, που χωρίς αμφιβολία θα συμβάλουν πολύ στην έπιτυχή αντιμετώπιση του θέματος· ό δέ πειραματικός έλεγχος κατά την εφαρμογή, θ' αποδείξει ποιά ή ποιές θα πρέπει να υιοθετηθούν τελικά.

Τό άγροτικό παραγωγικό σχολείο. Τό ιδιαίτερο χαρακτηριστικό γνώρισμα του σχολείου αυτού είναι ή εξαιρετική σημασία κι ή προνομιακή θέση που αποκτούν σ' αυτό τά προβλήματα της εκμετάλλευσης των διαφόρων πλουτοπαραγωγικών πηγών. Τό σχολείο αυτό δίνει εξηγήσεις για κάθε τι που έχει σχέση με την καθημερινή ζωή κι εμπνέει στους τροφίμους του την πεποίθηση ότι αυτά που μαθαίνουν είναι αναγκαία και χρήσιμα στην κοινωνία. Όπως και στο κοινοτικό σχολείο έτσι κι εδώ, ή παιδεία γίνεται σύνδεσμος του σχολείου με την κοινωνική δραστηριότητα, με την πραγματικότητα. Η διαφορά του με τό κοινοτικό σχολείο είναι ότι, ενώ συμβαδίζει με την ανθρωπιστική παιδεία της οποίας καθόλου δεν ελαττώνει τό κύρος και την σημασία, δίνει επί πλέον μεγαλύτερη έμφαση στα τεχνικά προβλήματα. Τό άγροτικό παραγωγικό σχολείο μορφώνει δεξιότητες και καλλιεργεί ταλέντα. Τά νεαρά άγροτόπαιδα εξοικειώνονται σ' αυτό με τά πρώτα στοιχεία γεωργικών και άλλων μηχανών (τρακτέρ, αυτοκίνητα, ναυτικές μηχανές κλπ.) και μαθαίνουν τά βασικά προβλήματα της μηχανολογικής παραγωγής. Από πολύ ένωρίς εισάγονται στον χειρισμό και την κατανόηση της λειτουργίας των απλών εργαλείων στην αρχή, των συνθετωτέρων μηχανμάτων αργότερα. Τό σχολείο αυτό είναι έξωπλισμένο με μικρό μηχανουργικό εργαστήριο, έφωδιασμένο με εργαλεία των πιο κοινών επαγγελμάτων, με τά όποια κατασκευάζουν οί μικροί μαθητές απλά αντικείμενα και μικρά μηχανήματα. Τά πορίσματα των διδασκομένων στις ανώτερες τάξεις, θεωρητικών φυσικών έπιστημών (φυσική, χημεία, γεωλογία και μηχανική) εφαρμόζονται για την αύξηση της γεωργικής παραγωγής. Τό άγροτικό παραγωγικό σχολείο οργαώνει κι αυτό τό πρόγραμμά του σε ένότητες γύρω από τις ανάγκες και τά προβλήματα της **Άγροτικής Οικονομίας** ή γύρω από τους σκοπούς και τά ενδιαφέροντα του άγροτικού πληθυσμού. Συνήθως δέ δεν περιορίζεται στην μελέτη των

οικονομικῶν καὶ τεχνικῶν ζητημάτων, ἀλλὰ προχωρεῖ καὶ στὴν «συνέπεια» τῆς μελέτης δηλ. στὴν λύση τῶν διαφόρων θεμάτων, μὲ τὴ λειτουργικὴ χρησιμοποίησι τῆς γνώσεως γιὰ τὴν πράξιν. Π.χ. στὴν ἐνότητα τῆς Γεωλογίας «Τὸ πρόβλημα τῆς διάβρωσης τῶν ἐδαφῶν» οἱ μαθητὲς τοῦ σχολείου σπουδάζουν τοὺς ἐδαφικοὺς τύπους τῶν ἐδαφῶν, τὰ συστατικὰ τοῦ ἐδάφους, τὶς καλλιεργητικὰς τοὺς ιδιότητες, τὰ παθογενῆ ἐδάφη κλπ., ἀλλὰ τὸ κέντρον τῆς σπουδῆς τοὺς εἶναι τὰ αἷτια, οἱ κίνδυνοι ἀπὸ τὴ διάβρωση καὶ ἡ πρόληψίς τῆς. Στὸ μάθημα τῆς βιολογίας, μαζὶ μὲ τὴ θεωρητικὴ διδασκαλία γιὰ ἔνζυμα καὶ γαλακτικὴ ζύμωση, γίνεται ἡ ἄσκηση τῶν μικρῶν παιδιῶν στὸ πῶς νὰ παρασκευάζουν τυρὶ καὶ γιαούρτη. Στὶς θεωρητικὰς αὐτὰς ἐνότητες τῆς διδακτικῆς ὕλης γίνεται χρῆσι τῆς ὁμαδικῆς συνεργασίας.

Τὸ ἀγροτικὸν παραγωγικὸν σχολεῖον, ἂν καὶ δὲν ἔχει ἐπαγγελματικὸν χαρακτήρα, ὅσοσον βοηθᾷ στὸν ἐπαγγελματικὸν προσανατολισμὸν καὶ δημιουργεῖ τὴν τεχνικὴν συνείδησιν, ποὺ εἶναι ἀπαραίτητη προϋπόθεσι γιὰ τὴν ἀνασυγκρότησιν καὶ τὴν ἀνοδοὺν τοῦ λαοῦ μας σὲ ὑψηλὸν ἐπίπεδο βιοτικῆς στάθμης καὶ πολιτισμοῦ. Εἰδικώτερα στὸν τομέα τῆς Γεωργίας καὶ Κτηνοτροφίας, ἡ ἐξοικείωσι τῶν μαθητῶν μὲ τὶς γεωργικὰς μηχανὰς, τὰ λιπάσματα, τοὺς σπόρους, τὰ κατοικίδια ζῶα κλπ. ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα τὴν δημιουργίαν μορφωμένου ἐμπύχου ὕλικου, ποὺ μπορεῖ νὰ συμβάλῃ στὴν ἀνάπτυξιν τῆς Γεωργίας.

Οἱ μαθητὲς τοῦ ἀγροτικοῦ παραγωγικοῦ σχολεῖου εἶναι ὠργανωμένοι σὲ συνεταιρισμοὺς. Ὁ σχολικὸς συνεταιρισμὸς βοηθεῖ τὸν διδάσκοντα στὸ διδακτικὸν τοῦ ἔργου καὶ στὴν προσπάθειά του γιὰ τὴν ἠθικὴν διάπλασιν καὶ τὴν κοινωνικὴν διαπαιδαγώγησιν τῶν ἀγροτόπαιδων. Ἡ συμμετοχὴ στὶς δραστηριότητες τοῦ σχολικοῦ συνεταιρισμοῦ δίνει τὴν δυνατότητα στὰ παιδιά νὰ συνδυάζουν τὴν θεωρίαν μὲ τὴν πράξιν καὶ ἔτσι νὰ ἐνεργοῦν μὲ περίσκεψιν καὶ νὰ σκέπτονται συγκεκριμένα. Ἰδίως ὁ σχολικὸς συνεταιρισμὸς βοηθᾷ τὰ ἐξῆς μαθήματα:

1. Ἀριθμητικὴ. Ἡ χρηματικὴ διαχείρισι τοῦ συνεταιρισμοῦ, οἱ λογαριασμοὶ γιὰ τὶς διάφορες ἀγοραπωλησῆς, ἡ λειτουργία τοῦ πρατηρίου, ἡ τήρησις τῶν διαχειριστικῶν βιβλίων, οἱ μικρὲς καταθέσεις κλπ. βοηθοῦν πολὺ τὸ μάθημα αὐτό, ποὺ ἀποκτᾷ νόημα συγκεκριμένο, καθὼς προσφέρονται εὐκαιρίες νὰ δίνονται πολλὰ ἀριθμητικὰ προβλήματα ποὺ ἔχουν σχέσιν μὲ τὴν δράσιν τοῦ σχολικοῦ συνεταιρισμοῦ. Ἰδιαίτερα βοηθᾷ τὰ παιδιά νὰ κατανοήσουν τὶς ἔννοιαι τοῦ τόκου καὶ τοῦ μερισμοῦ.

2. Τὸ γλωσσικὸ μάθημα. Τὰ παιδιά ὀφείλουν νὰ τηροῦν πρακτικὰ τῶν συνεδριάσεών τους, νὰ γράφουν ἀπλᾶ ἔγγραφα ἢ ἀναφορὰς, νὰ ἀλληλογραφοῦν. Ἀντιλαμβάνονται πῶς ἡ σαφήνεια στὴν ἔκφρασιν, ἡ σωστὴ ὀρθογραφία, ἡ καλλιγραφία, εἶναι κάτι ἀπαραίτητο καὶ πῶς πρέπει νὰ προσέχουν γι' αὐτά. Ἀσκοῦνται ἐξ ἄλλου στὸν μετρημένο καὶ ἀπλὸν προφορικὸν λόγον, ὅταν συζητοῦν γιὰ διάφορα ζητήματα τοῦ συνεταιρισμοῦ ἢ δίνουν ἀπολογισμὸν γιὰ μίαν ἐργασίαν ποὺ ἔφεραν σὲ πέρας.

3. Φυσιογνωστικὰ. Ὁ σχολικὸς συνεταιρισμὸς δίνει συχνὰ τὰ χρήματα γιὰ τὴν ἀγορὰν τῶν ἀναγκαίων ἐποπτικῶν μέσων διδασκαλίας. Τὰ μέλη ὠργανωμένα, καταρτίζονται γιὰ τὸ μουσεῖον τοῦ σχολεῖου τοὺς συλλογὰς ζώων καὶ φυτῶν. Ἐπίσης καταγράφουν τὸ ἡμερολόγιον τοῦ σχολικοῦ κήπου καὶ συντηροῦν ἐκτροφεία ζώων.

Ὁ τύπος τοῦ ἀγροτικοῦ παραγωγικοῦ σχολεῖου θὰ μπορούσε ν' ἀντικαταστήσῃ τὰ ἀγροτικὰ ὀρφανοτροφεία ποὺ ἡ λειτουργία τους δὲν ἐξυπηρετεῖ σήμερον σοβαρὸν κοινωνικοοικονομικὸν σκοπὸν.

ΤΟ ΑΓΡΟΤΙΚΟ ΓΥΜΝΑΣΙΟ

Σήμερα όχι μονάχα λόγιοι, τεχνικοί, οικονομικοί και κοινωνικοί, αλλά και κατ' ἐξοχήν ἔθνικοί, ἐπιβάλλουν τὴν παροχὴν ἐπαρκoῦς μορφώσεως στὰ παιδιά τῶν ἀγροτῶν ὥστε νὰ εἶναι πραγματικά σὲ θέσῃ νὰ ἐπωφελοῦνται ἀρκετὰ και ἔγκαιρα ἀπὸ τὰ διδάγματα τῆς τεχνικῆς ποὺ ἐξελίσσεται ραγδαῖα. Οἱ ἀνάγκες τῆς σύγχρονης ἐποχῆς ἀπαιτοῦν ἐπιτακτικὰ σὰν βασικὴ μόρφωση ὄχι μονάχα τὴν ἐκπαίδευση τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου ἀλλὰ και τὴν ἄρτια γυμνασιακὴ ἐκπαίδευση.

Μὲ τὸν κατάλληλο συνδυασμὸ τῆς γενικῆς και τῆς ἀγροτεχνικῆς ἢ ἄλλης ἐπαγγελματικῆς μόρφωσης, μὲ τὴν ἀποκατάσταση τοῦ συνδέσμου μεταξὺ θεωρίας και πράξης, τὴν ἔνωση διδασκαλίας και παραγωγικῆς ἐργασίας, μὲ τὴν καλλιέργεια τοῦ συνεργατικοῦ πνεύματος και γενικὰ μὲ μίαν ἄξια τοῦ ὀνόματός της ἀνθρωπιστικὴ μόρφωση τοῦ παιδιοῦ τοῦ ἀγρότη, μποροῦν νὰ δημιουργηθοῦν εὐνοϊκότερες συνθῆκες και στὸν ἀγροτικὸ τομέα γιὰ ἓνα καλύτερο μέλλον.

Τὰ εἰδικὰ μαθήματα, ποὺ μποροῦν ν' ἀφίνονται στὴν ἐλεύθερη ἐκλογή τῶν μαθητῶν, θὰ πρέπει νὰ βρισκῶνται σὲ συνάρτηση μὲ τις ἀνάγκες τῆς ἰδιαίτερης ἐπαρχίας. Στὸ νέο ἀγροτικὸ γυμνάσιο εἰσάγεται τὸ μάθημα τῆς Ἐφηρμοσμένης Βιολογίας, ποὺ διδάσκειται ἀπὸ Γεωπόνους ἀπόφοιτους τοῦ Πανεπιστημίου, ποὺ ἔχουν εἰδικὴ παιδαγωγικὴ ἐπιμόρφωση.

Τὸ ἀγροτικὸ γυμνάσιο, χωρὶς νὰ ἔχη ἐπαγγελματικὸ χαρακτῆρα, βοηθᾷ ἐπίσης στὸν ἐπαγγελματικὸ προσανατολισμὸ ὄχι μονάχα πρὸς τὸ γεωργικόν, ἀλλὰ και πρὸς ἄλλα ἐπαγγέλματα. Σὲ πολλὰ ἀγροτικὰ γυμνάσια, ὄχι ὄλα, εἰσάγονται γεωργικὰ μαθήματα και σὲ ἄλλα, θηλέων, μαθήματα Οἰκοκυρικῆς.

Εἶναι ἀνάγκη, ὁ πρῶτος, τοῦλάχιστον κύκλος τῶν γυμνασιακῶν σπουδῶν νὰ γίνῃ ὅσον μπορεῖ πιὸ γρήγορα και εὐρύτερα προσιτὸς και στὰ παιδιά τῶν ἀγροτῶν και μάλιστα σὲ ὅσα ἀπ' αὐτὰ εἶναι ὑποχρεωμένα νὰ ἐργάζονται γιὰ νὰ ζήσουν. Θὰ ἦτο δυνατὸν ὡστόσο νὰ διαμορφωθῇ εἰδικὸς τύπος «ἀγροτικοῦ γυμνασίου», σὲ ὄλα ἰσότιμος μὲ τὸ συνηθισμένο τύπου γυμνάσιο ποὺ νὰ παρέχῃ τις ἴδιες δυνατότητες, τυπικὰ και οὐσιαστικά, γιὰ παραπέρα μόρφωση τῶν ἀποφοίτων του και συνέχιση τῶν σπουδῶν τους σὲ πανεπιστημιακῆς στάθμης σχολές, ποὺ νὰ προσαρμόζεται ὁμως πρὸς τις ἰδιαίτερες συνθῆκες τοῦ τόπου, ὥστε και παραγωγικὰ ἐργαζόμενα παιδιά τῶν ἀγροτῶν νὰ ἔχουν πραγματικά τὴν εὐχέρειαν νὰ συμπληρῶνουν τὴν ἀπαραίτητη βασικὴ τους μόρφωση, ν' ἀποκτοῦν διάφορες χρήσιμες εἰδικές ἀγροτεχνικές, βιοτεχνικές, βιομηχανικές και ἄλλες γνώσεις, ἀλλὰ και νὰ μποροῦν νὰ ἐργάζονται στὰ κτήματά τους, ἰδίως κατὰ τις ἐποχές ἐντατικῶν ἀγροτικῶν ἐργασιῶν, πρὸς ὄφελος ὄχι μονάχα τῆς ἰδιωτικῆς ἀλλὰ και γενικώτερα τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας. Ἐπιβάλλεται ἐπίσης ἡ σύσταση «νυκτερινῶν ἀγροτικῶν γυμνασίων» γιὰ τὰ παραγωγικὰ ἐργαζόμενα παιδιά τῶν ἀγροτῶν. Τὰ ἀγροτόπαιδα στὸ γυμνάσιο αὐτὸ πρέπει νὰ μάθουν μὲ τὸ μάθημα τῆς Χωρικῆς Οἰκονομίας, τὸν γεωργικόν, τὸν κτηνοτροφικόν, τὸν ἀλιευτικόν, τὸν ἰχθυοτροφικόν, τὸν ναυτιλιακόν, τὸν μεταλλευτικόν και τὸν ὕδατικόν πλοῦτον τῆς Χώρας μας. Πρέπει νὰ ἐξοικειωθοῦν μὲ τὸν μεταλλευτικόν χάρτην τῆς Ἑλλάδας και νὰ πληροφορηθοῦν ὅτι ἔχουμε ἀφθονες πηγές ἐνέργειας, στερεὰ καύσιμα, ὕδατοπτώσεις, σπάνια μεταλλεύματα, ἴσως και πετρέλαια, δηλ. ἔχουμε τὴν ὑποδομὴν τῆς ἐκβιομηχάνισης.

Τὰ παιδιά τῶν ἀγροτῶν μας πρέπει νὰ καταλάβουν ὅτι ἡ ἐπιστήμη παίρνει ὄλοένα και μεγαλύτερη θέσῃ στὴν ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου και στὴν ἐξέλιξη τῶν κοινωνιῶν. Ὅτι παντοῦ ἔχει γίνῃ συνειδητὴ ἡ οἰκονομικὴ σημασία τῆς μεγάλης ἐνεργειακῆς παραγωγῆς, τοῦ ἐντονου ἐξηλεκτρισμοῦ, τῆς ἀναζήτησης και ἀξιοποίησης

του ὄρυκτου καὶ ἔδαφικου πλούτου, τῆς μεγάλης καὶ βαρεῖας βιομηχανίας, τῆς πλατειᾶς καὶ βαθεῖας διείσδυσης τῆς μηχανῆς στὴν παραγωγήν.

Ἡ τεχνικὴ συνείδησι πού ἀποκτιέται μὲ τὶς γνώσεις αὐτές, ἀναπτύσσεται παράλληλα καὶ ὄχι σὲ ἀντίθεση μὲ τὴν ἀνθρωπιστικὴ μόρφωσιν. Χάρης στὴν κατεύθυνση αὐτὴ τὰ «ἀγροτικὰ γυμνάσια» θὰ μπορούν νὰ προετοιμάζουσι τὰ ἀγροτόπαιδα ὄχι μονάχα γιὰ καθαρὰ γεωργικὰς ἐργασίας ἀλλὰ καὶ νὰ τοὺς ἐκπαιδεύουσι καὶ σὲ ἄλλου εἶδους ἀπασχολήσεις, πού θὰ ἀπέβαιναν σ' αὐτοὺς χρήσιμες γιὰ τὴν περίπτωση πού θὰ ἤθελον νὰ ἐγκαταλείψουσι τὴν ἀγροτικὴν ὑπαιθρον, γιὰ νὰ πάνε σὲ ἀστικὰς περιοχὰς ἢ τὸ ἐξωτερικόν.

Τὸ «ἀγροτικὸ γυμνάσιον» παράλληλα μὲ τὴν ἀπαραίτητη ἀνθρωπιστικὴ μόρφωση, μπορεῖ νὰ δίνῃ καὶ εἰδικὴ ἐκπαίδευσιν σὲ κορίτσια ἀγροτῶν (ραπτικὴ, κονσερβοποιᾶ, βρεφοκομία, κλπ.).

Μπορεῖ ἐπίσης νὰ δίνῃ πρακτικὴν ἐργασία γιὰ ἀπόκτηση χρήσιμων βιοτεχνικῶν γνώσεων (ξύλουργικῆς, οἰκοδομικῆς, κλπ.) καθὼς καὶ συνεταιριστικὴν ἐκπαίδευσιν καὶ ὁργάνωσιν σχολικοῦ συνεταιρισμοῦ.

Τέλος πρέπει νὰ ληφθῆ ἰδιαίτερη μέριμνα στὰ ἀγροτικὰ γυμνάσια τῶν καθεαυτοῦ γεωργικῶν περιωχῶν, πού παράγουσι προϊόντα ἐξαγόμενα στὸ ἐξωτερικόν γιὰ τὴν ἱκανοποιητικὴν ἀσκήσιν τῶν μαθητῶν σὲ πρότυπους σταθμοὺς παραγωγῆς, ἐπεξεργασίας, συσκευασίας καὶ ἐμπορίας τῶν προϊόντων τοῦ τόπου. Γιὰ τοὺς ἰδιοφυεῖς μαθητὰς συνιστᾶται ἡ διδασκαλία μιᾶς ἢ καὶ δυὸ ξένων γλωσσῶν καὶ ἡ ἀφιέρωσι περισσότερου χρόνου γιὰ τὶς φυσικὰς ἐπιστῆμες, τὰ μαθηματικὰ καὶ τὸ βιομηχανικόν σχέδιον.

Γιὰ νὰ γίνῃ ἡ δωρεὰν ἐκπαίδευσιν στὸ ἀγροτικὸν γυμνάσιον προσιτὴ εἰς μεγάλο ἀριθμὸν ἀγροτόπαιδων, πρέπει νὰ μπῆ σὲ ἐφαρμογὴ ἡ παροχὴ σ' αὐτοὺς ἐπιδομάτων γιὰ σπουδὰς καὶ τροφεία.

Τὸ Ἀναλυτικὸ πρόγραμμα τῶν «γυμνασίων γεωργικῆς κατεύθυνσης»

Ἡ ἀνάγκη τῆς στενότερης συσχέτισης τῆς ἐκπαίδευσιν μὲ τὰ οἰκονομικὰ προβλήματα καὶ ἰδίως σὲ ὅ,τι ἀφορᾷ τὴν παραγωγήν, ἐπιβάλλει τὴν διεύρυνσιν τοῦ προγράμματος τοῦ ἀγροτικοῦ γυμνασίου ὥστε αὐτὸ νὰ περιλάβῃ, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ μαθήματα γενικῆς μόρφωσιν (Νεοελληνικά, Ἀρχαῖα Ἑλληνικά, Ἱστορία, Ἀγωγή τοῦ Πολίτου). Ἐπιστημον. Παρατηρήσεις (Φυσικὴ, Χημεία, Βιολογία), Θρησκευτικά, Ψυχολογία, Φυσικὴ Ἀγωγή, Ξένας Γλώσσας, κλπ.) καὶ μαθήματα τέτοια πού ν' ἀποσκοποῦν στὴν προετοιμασίαν τῶν μαθητῶν γιὰ τὰ προβλήματα πού θὰ συναντήσουσι στὴν ζωὴν τους (Παγκόσμια Οἰκονομ. Γεωγραφία καὶ Ἱστορία, Σχέδιον, Λακτυλογραφικὴ, Στενογραφία, Ἀγροτικὴ Οἰκονομία, Συνεταιριστικὴ Νομοθεσία, Χωρικὴ Βιοτεχνία κλπ.). Ἡ λύσι τοῦ προβλήματος τῆς ἐπαγγελματικῆς ἐκπαίδευσιν μὲ τὰ ἀγροτικὰ γυμνάσια, συνδέεται μὲ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς Οἰκονομίας τῆς Χώρας, ἀφοῦ γενικὴ εἶναι σήμερα ἡ διαπίστωσι ὅτι μία καλὰ ὀργανωμένη ἐπαγγελματικὴ παιδεία στὰ σχολεῖα θὰ βοηθήσῃ σημαντικὰ τὸσον στὴν βελτίωσιν τῆς οἰκονομίας ὅσον καὶ στὴν κοινωνικὴν ἀνύψωσιν τῶν παραγωγικῶν ἐπαγγελημάτων. Εἰδικώτερα, οἱ κοινωνικὰς, οἰκονομικὰς καὶ δημογραφικὰς συνθῆκες τῆς Ἑλλάδος, χώρας καθ' ἑαυτοῦ — πρὸς τὸ παρὸν τοῦλάχιστον — γεωργικῆς, ἐπιβάλλουσι ὅπως ἡ γεωργικὴ διδασκαλία, σὲ ὀρισμένα τοῦλάχιστον ἀγροτικὰ γυμνάσια, ἀποτελέσῃ τὸ βασικὸν συστατικὸν τοῦ προγράμματός τους.

Σὲ ὅλες σχεδὸν τὶς χῶρες τοῦ κόσμου εἰσάγονται σήμερα νέα μαθήματα, πρὸ πάντων μαθήματα πρακτικῆς χρησιμότητος, τόσο στὰ σχολεῖα στοιχειώδους καὶ μέσης, ὅσον καὶ στὶς σχολὰς πού μορφώνουσι ἐκπαιδευτικοὺς λειτουργοὺς.

Ἡ ἴδρυση ἑνὸς εἰδικοῦ τύπου γυμνασίου γεωργικῆς κατευθύνσεως, καθ' ὅλα ἰσοτίμου μὲ τὸ συνηθισμένου τύπου ἀγροτικὸ γυμνάσιο, θὰ μπορούσε μὲ τὴν ὀργάνωση ἑνὸς καταλλήλου προγράμματος στὸν δεῦτερον τριετῆ γυμνασιακὸν κύκλον, (κυρίως γυμνάσιο) νὰ προσφέρῃ εὐνοϊκὲς συνθῆκες γιὰ γεωργικὴ ἐπαγγελματικὴ μόρφωση τῶν ἀγροτόπαιδων.

Γιὰ νὰ πετύχῃ ὁμοίως ὁ θεσμὸς τοῦ γυμνασίου αὐτοῦ, θὰ ἦταν σκόπιμο ἢ διδασκαλία γεωργικῶν μαθημάτων νὰ μὴ περιορισθῇ μονάχα στὸν 2ον κύκλο γυμνασιακῶν σπουδῶν, ἀλλ' ἀκόμα ἀπὸ τὶς δύο τελευταῖες τάξεις τοῦ προγυμνασίου νὰ ἀρχίσῃ ἢ διδασκαλία ἑνὸς προσανατολιστικοῦ μαθήματος, μὲ τὸν τίτλο «ΧΩΡΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ». Ἡ διδασκαλία τοῦ μαθήματος αὐτοῦ θὰ μπορούσε νὰ προπαρασκευάσῃ τὴν κάθε αὐτοῦ ἐπαγγελματικὴν ἐκπαίδευση τῶν ἀγροτόπαιδων σὲ μεταγενέστερα στάδια. Τὸ μάθημα θὰ συνοδεύεται καὶ ἀπὸ πρακτικὲς ἀσκήσεις. Ἡ ἐκπαίδευση τοῦ Γεωργικοῦ αὐτοῦ Γυμνασίου θὰ μπορούσε σωστὰ νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς «γεωργικὴ προπαιδείσις».

Ἡ διδασκαλία τοῦ μαθήματος τῆς ΧΩΡΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ θὰ ἦταν χρήσιμο νὰ συμπεριληφθῇ, ὅπως εἶπαμε κίόλας, στὸ πρόγραμμα τῶν ἄλλων ἀγροτικῶν Γυμνασίων πρακτικῆς κατεύθυνσης, ἐφ' ὅσον σκοπὸς του εἶναι νὰ ἐξοικειώσῃ τὰ ἀγροτόπαιδα μὲ τοὺς κυριώτερους παραγωγικοὺς κλάδους τῆς Οἰκονομίας στοὺς ὁποίους συγκεντρώνεται ἡ δραστηριότητα τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Ἀγροτικῆς μας ὑπαίθρου.

Ἐν τῷ τέλος τῆς εἰσηγητικῆς αὐτῆς ἐκθεσης δίνουμε ἀναλυτικὸ πρόγραμμα τοῦ μαθήματος αὐτοῦ στὴ Β' καὶ Γ' τάξη τοῦ πρώτου κύκλου γυμνασιακῶν σπουδῶν (προγυμνασίου).

ΓΕΩΡΓΙΚΗ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Ἡ γεωργικὴ ἐπαγγελματικὴ παιδεία εἶναι ἓνας κλάδος τῆς τεχνικῆς ἐκπαίδευσης πρωταρχικῆς σημασίας γιὰ τὴν Ἀγροτικὴ Οἰκονομία.

Ὁ ἀγρότης εἶναι τὸ σημαντικώτερο ἀπὸ τὰ μέσα παραγωγῆς. Τὸ ἀξίωμα αὐτὸ πρέπει νὰ εἶναι πολὺ βαθειὰ ριζωμένο στὴν συνείδησί μας καὶ γι' αὐτὸ πρέπει νὰ στρέψουμε ὅλη μας τὴν προσοχὴ στὴν ἀνάπτυξη, τὸν πολλαπλασιασμόν, τὴν καλύτερευση αὐτοῦ τοῦ μέσου παραγωγῆς δηλ. τοῦ ἀγρότη. Ὁ νέος ἀγρότης πρέπει ν' ἀποκτήσῃ μόρφωση. Πρέπει νὰ γίνῃ στὸν ἀγροτικὸ κόσμον βαθειὰ συνειδητὴ ἡ σημασία τῆς ἐπιστήμης γιὰ τὴν ἀντιμετώπιση τῶν προβλημάτων τῆς ζωῆς γιὰ τὴν ἱκανοποίησιν τῶν κοινωνικῶν καὶ ἀνθρώπινων ἀναγκῶν, γιὰ τὴ μελέτη τῶν πολυσύνθετων ζητημάτων τῆς παραγωγῆς. Ἡ ποικιλία βλάστησης καὶ τρόπου καλλιέργειας καὶ παραγωγῆς, ἐξ αἰτίας τῆς πολυμορφίας τῶν ἔδαφικῶν καὶ κλιματικῶν παραγόντων, ἀπαιτεῖ, γιὰ τὴν ἀποτελεσματικὴν προστασίαν καὶ ἐπιτυχητὴν ἀξιοποίησιν τοῦ παραγωγικοῦ χώρου, ἄρτια γνώση τῶν συνθηκῶν τοῦ περιβάλλοντος καὶ λεπτὸ ἐπιστημονικὸ χεῖρισμὸν δύσκολων συχνὰ προβλημάτων.

Ἡ ἐπαγγελματικὴ γεωργοτεχνικὴ ἐκπαίδευση στὴν Ἑλλάδα ἀποσκοπεῖ στὴ διδασκαλίαν καλύτερων μεθόδων καλλιέργειας τῆς γῆς, καὶ δίνεται κυρίως ἀπὸ τὰ 14 πρακτικὰ γεωργικὰ σχολεῖα, ποὺ λειτουργοῦν σ' ὅλη τὴ χώρα. Ὅλα τὰ σχολεῖα αὐτὰ διαθέτουν ἀγροκτῆματα καὶ ἐγκαταστάσεις γιὰ πρακτικὴν ἐξάσκηση τῶν μαθητῶν στὰ φυτὰ μεγάλης καλλιέργειας, τὴν ἐκτροφήν ζώων, τὴν δένδροκομίαν καὶ λαχανοκομίαν, τὴν τυροκομίαν καὶ τοὺς ἄλλους κλάδους τῆς γεωργίας. Ὅλα τὰ σχολεῖα αὐτὰ δέχονται ἀπόφοιτους δημοτικοῦ σχολείου, καὶ δίνουν ἐκπαίδευση διαρκείας ἀπὸ 9 μηνῶν (Σχολὴ Πατρῶν) μέχρι 4 ἐτῶν (Ἀμερικανικὴ Γεωργικὴ Σχολή). Ἀλλὰ ἀπὸ τὰ σχολεῖα αὐτά, ὅπως ἡ Ἀμερικανικὴ Γεωργικὴ

Σχολή, δίνουν τεχνική παιδεία πού αναφέρεται σέ γενικά γεωργικά θέματα και άλλα ὅπως οἱ Σχολές Ἰωαννίνων, Φλωρίνης, Μεσσαράς, κλπ., διδασκαλία μαθημάτων γαλακτοκομίας, τυροκομίας, μελισσοκομίας, δενδροκομίας.

Ἐκτός ἀπό τήν ἐκπαίδευση πού δίνει στά ἀγροτόπαιδα σιά πιό πάνω 14 γεωργικά σχολεῖα, ὀργανώνονται ἀπό τὸ Κράτος και ἐκπαιδεύσεις βραχείας διαρκείας (3 - 90 ἡμερῶν) σέ θέματα γεωργικῶν μηχανημάτων, τεχνητῆς σπερματέγχυσης, ἐμβολιασμοῦ ἀμερικανικῶν κλημάτων, μόρφωσης ἡγετικῶν στελεχῶν κλπ.

Ἐκτός ἀπό τὰ παραπάνω, ἡ γεωργική ἐπαγγελματική ἐκπαίδευση δίνεται μέ τις ἐξωσχολικές ὁμάδες, τὰ μεταβατικά σχολεῖα, τὰ σχολεῖα Γεωργικῆς Τεχνικῆς (3 μόνον μῆνες και ἀφοροῦν εἰς τὴν Οἰκοδομικήν και Ξυλουργικήν), τοὺς μορφωτικοὺς συλλόγους και τις ἀγροτολέσχες, πού ὀργανώνονται ἀπό τὸ Ὑπ. Γεωργίας.

Δυστυχῶς ἡ ἐκπαίδευση πού παρέχεται ἀπό τὰ πιό πάνω σχολεῖα και τοὺς κύκλους σπουδῶν βραχείας διαρκείας, εἶναι ποιοτικά και ποσοτικά ἀνεπαρκῆς. Τὰ ἀγροτόπαιδα πού ἀποφοίτουν ἀπό τὰ σχολεῖα αὐτὰ δὲν ἔχουν ἀρκετὴ γενική και τεχνική μόρφωση ὥστε νὰ μποροῦν ν' ἀνταποκριθοῦν στίς ἀπαιτήσεις τῆς σημερινῆς γεωργίας. Οἱ βασικὲς γνώσεις τοὺς γύρω ἀπ' τὴ Φυσική, τὴ Χημεία, τὴ Βοτανική κλπ., εἶναι αὐτῆς πού ἀπέκτησαν στὸ δημοτικὸ σχολεῖο και ἐπομένως ὄχι ἀρκετῆς γιὰ τὴν κατανόηση, ἀφομοίωση και ἐπίλυση εἰδικῶν γεωργικῶν θεμάτων. Ἡ γεωργική ἐπιστήμη και ἡ γεωργική τεχνική διευρύνονται συνεχῶς και ἀπαιτοῦν ἄρτια γενική και εἰδικὴν μόρφωση. Ἡ ραγδαία ἐξέλιξη τῆς γεωπονικῆς ἐπιστήμης ἐπιβάλλει ὀλοένα ἀρτιότερη παιδεία, ὃ δὲ γεωργικὸς κόσμος ἔχει ζωτικὴ ἀνάγκη ἀπὸ ἄρτια παιδεία, τόσο ἀνθρωπιστικῆς ὅσον και ἐπιστημονικῆς. Χρειάζεται λοιπὸν ἀναπροσαρμογὴ τοῦ συστήματος ἐπαγγελματικῆς γεωργικῆς ἐκπαίδευσης. Αὐτοὶ πού μπαίνουν στίς ἐπαγγελματικὲς γεωργικὲς σχολές πρέπει νὰ ἔχουν συμπληρώσει τὴ φοίτησή τους στὸ προγυμνάσιον (α' κύκλος γυμνασιακῶν σπουδῶν). Ἡ γεωργοτεχνικὴ ἐκπαίδευσις δὲν ἐπιτρέπεται νὰ παρέχεται πρόωρα σὲ βάρος τῆς ἀπαραίτητης βασικῆς μόρφωσης. Πρέπει ν' ἀποφεύγεται ἡ πρόωρη ἐξειδικευμένη ἐπὶ μέρους ἐκπαίδευσις, ἡ ἀπομνημόνευσις πρακτικῶν κανόνων και ἡ συσσώρευσις ἐμπειρικῶν γνώσεων, πού καταντοῦν γρήγορα ἀπηρχαιωμένες.

Ἐπιβάλλεται τέλος νὰ συσταθοῦν περισσότερα εἰδικὰ γεωργικά σχολεῖα (Σχολές Ἀνθοκομίας, Ὀπωροκτελευτικῆς, Γεωργικῆς Μηχανολογίας, Τυροκομίας, Συσκευασίας, συντηρήσεως και ἐμπορίας γεωργικῶν προϊόντων κ.λ.π.), ἀντὶ τῶν πρακτικῶν σχολείων γενικῆς γεωργικῆς μόρφωσης πού λειτουργοῦν σήμερα.

Κι' ἓνα ἄλλο τέλος πολὺ βασικὸ και ἀπαραίτητο. Τὸ πρόγραμμα τῶν ἐπαγγελματικῶν σχολείων πρέπει νὰ εἶναι τέτοιο πού νὰ δίδη στοὺς ἀποφοίτους τῶν γεωργικῶν σχολῶν τὴ δυνατότητα προσελεύσεως στίς ἐξετάσεις γιὰ Ἀκαδημαϊκὸ δίπλωμα. Γι' αὐτὸ τὸ σκοπὸ, ὅμως θὰ ἔπρεπε τὸ πρόγραμμα νὰ ἀπαλλαγῇ ἀπὸ ὠρισμένα μαθήματα, ὅπως τὰ ἀρχαῖα Ἑλληνικά κ.λ.π., ὥστε νὰ εἶναι προσιτὸ και πρακτικὰ ἐφαρμόσιμο. Καλὸ ἴσως θὰ ἦταν νὰ δημιουργηθῇ μιὰ μεταγυμνασιακὴ προπαρασκευαστικὴ τάξη πού θὰ προετοιμάζη γιὰ τὸ ἀκαδημαϊκὸ δίπλωμα ὄσους ἀποφοίτους τεχνικῶν σχολῶν θὰ ἠθελαν νὰ ὑποστοῦν ἐξετάσεις γιὰ Ἀκαδημαϊκὸ δίπλωμα.

Η ΜΟΡΦΩΣΗ ΤΟΥ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ ΤΩΝ ΑΓΡΟΤΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ

Τὰ θέματα τῆς ἀγροτικῆς και γεωργοτεχνικῆς ἐκπαίδευσης θὰ πρέπει νὰ ἐξεταστοῦν ὄχι μονάχα στὸ πλαίσιο τῆς γενικῆς παιδείας ἀλλὰ και σὲ συσχετισμὸ με

τὴν οἰκονομικὴν ἀνάπτυξιν τῆς χώρας καὶ τὸ γεγονός τῆς συνδεσῆς μας μετὰ τὴν Κοινὴν Εὐρωπαϊκὴν Ἀγοράν.

Ἡ πολὺ γρήγορη ἐξέλιξις τῆς Ἀγροτικῆς Οἰκονομίας ἐπιβάλλει ὀλοένα ἀρτιώτερον παιδεῖαν καὶ ἀναπροσαρμογὴν τῶν διδακτικῶν προγραμμάτων πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις τῆς σύγχρονης κοινωνίας.

Ἡ ἐκπαίδευσις τῶν Ἑλλήνων ἀγροτοπαίδων ποὺ ἔχουν ζωτικὴν ἀνάγκην ἀπὸ ἄρτια παιδεῖα τόσο ἀνθρωπιστικὴ ὅσο καὶ ἐπιστημονικὴ πρέπει ἐκτὸς ἀπὸ τ' ἄλλα νὰ δίνῃ εὐρύτητα περιθώρια ἐπαγγελματικῶν προσανατολισμῶν. Ἰδιαίτερα γι' αὐτὸ σημασία θὰ πρέπει νὰ δοθῇ ἐν τῇ μόρφωσιν τῶν προσωπικῶν τῶν δημοτικῶν σχολείων τῶν ἀγροτικῶν μας περιοχῶν. Ἐπειδὴ ὁ κοινωνικὸς ρόλος τῶν ἀγροτοδιδασκάλων εἶναι πάρα πολὺ μέγας, θὰ πρέπει αὐτοὶ νὰ προπαρασκευάζωνται θεωρητικὰ καὶ πρακτικὰ, γιὰ νὰ καταλάβουν, ἐν τῇ ζωῇ τῆς κοινότητος καὶ τὸ κοινοτικὸν σχολεῖον τῇ θέσει ποὺ ταιριάζει σ' αὐτούς. Γι' αὐτὸ πρέπει νὰ μνηθῶν σὲ διάφορες παραγωγικὰς δραστηριότητες τὴν προπαρασκευὴν διαφόρων ἀγροτομορφωτικῶν ἐκδηλώσεων ποὺ ἀποβλέπουν ἐπὶ τὴν βελτίωσιν τῶν συνθηκῶν τοῦ ἀγροτικοῦ πληθυσμοῦ, τὴν ἀνάπτυξιν τῆς τοπικῆς παραγωγῆς κ.λ.π. Ὁ δάσκαλος τοῦ ἀγροτικοῦ σχολείου θὰ πρέπει νὰ ἔχῃ γενικὰς γνώσεις ὅλων τῶν κλάδων τῆς Χωρικῆς Οἰκονομίας, μετὰ τὴν εὐρύτερον σημασίαν τῆς λέξεως, μιὰ γενικὴν θὰ λέγαμε θεώρησιν τῆς Γεωργίας, τῆς Κτηνοτροφίας, τῆς Λασοκομίας, τῆς Ἀλιείας καὶ τῆς Χωρικῆς Βιοτεχνίας (ὑφαντικῆ, ξυλουργικῆ, οἰκοδομικῆ, κεντητικῆ, κ.λ.π.).

Ὁ δάσκαλος τοῦ Ἑλληνικοῦ χωριοῦ πρέπει νὰ εἶναι ἰκανὸς νὰ κατανοῇ τὴν ζωὴν τοῦ περιβάλλοντός του καὶ νὰ κατέχῃ πολλὰ πράγματα ποὺ σχετίζονται καὶ ἀνήκουν ἐν τοῖς πῶν κλάδοις τῆς Οἰκονομίας μετὰ ἐφαρμογὰς ἐπὶ τὸ μελλοντικὸν ἐπάγγελμα τῶν μαθητῶν του. Ἐννοεῖται φυσικὰ πὺς ἢ μέριμνα γιὰ τὴν ὀργάνωσιν τοῦ νέου ἀγροτικοῦ σχολείου καὶ τὴν δημιουργίαν τῆς ἰδιότυπης μορφῆς του, δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι παρὰ ἔργον τῆς ἐπαγγελματικῆς καὶ πρακτικῆς κατάρτισης καὶ τῆς εἰδικῆς γεωργοτεχνικῆς καὶ παιδαγωγικῆς ἐπιμόρφωσης τοῦ δασκάλου.

Σύμφωνα μετὰ τὰ πῶν ἀνω, θὰ πρέπει ἢ καθαρὰ ἐπαγγελματικὴ προπαρασκευὴ τοῦ δασκάλου νὰ περιλάβῃ, ἐκτὸς ἀπὸ τὰς ψυχολογικὰς καὶ παιδαγωγικὰς σπουδὰς καὶ εἰδικὰ τεχνικὰ μαθήματα ὅπως ἢ Γεωργία, ἢ Ἀλιεία, ἢ Κτηνοτροφία καὶ ἢ Χειροτεχνικὴ Παραγωγή, ὅπως ἐπίσης μαθήματα ποὺ ἀναφέρονται ἐπὶ τὴν μελέτην τῶν κοινωνικῶν δεδομένων ὡς βασικῶν παραγόντων τῆς ἀγωγῆς τῶν ἀγροτοπαίδων.

Εἶναι βασικὴ λοιπὸν ἀνάγκη οἱ σπουδαστὲς τῶν Παιδαγωγικῶν Ἀκαδημιῶν ποὺ θὰ κληθῶν μετὰ τὸ τέλος τῶν σπουδῶν τους νὰ προσφέρουν τὰς ὑπηρεσίας τους ἐν σχολείαις ἀγροτικῶν περιοχῶν ἢ νὰ ἀσχοληθῶν μετὰ τὴν ἐκπαίδευσιν τῶν ἐνηλίκων ἀγροτῶν νὰ μνηθῶν ἐπὶ τὰ προβλήματα ποὺ ἀπασχολοῦν τὸν γεωργικὸν πληθυσμόν.

Ἀναμόρφωσις καὶ ἐκσυγχρονισμὸς τοῦ ἀναλυτικοῦ προγράμματος τῶν παιδαγωγικῶν Ἀκαδημιῶν

Ἡ ἀνάγκη προσαρμογῆς τῆς Παιδείας μας πρὸς τὰς σύγχρονες κοινωνικὰς καὶ οἰκονομικὰς συνθήκας τῆς Χώρας μας, ὅπως αὐτὲς ἐμφανίζονται κατὰ τὴν σημερινὴν ἐξέλιξιν τῆς, ἀπὸ μιὰ ἀπλῆ ἀγροτικὴν ἐν βιομηχανικῇ, ἐπιβάλλει τὴν ἀναμόρφωσιν τοῦ ἀναλυτικοῦ προγράμματος τῶν διαφόρων σχολῶν Ἐκπαιδευτικῶν Λειτουργῶν καὶ τὴν ὀργάνωσιν τῆς διδακτικῆς ἐργασίας ἐν τῆς Παιδαγωγικῆς Ἀκαδημιῆς. Οἱ μεταρρυθμίσεις καὶ ὑποδείξεις μας ἐδῶ ἀφοροῦν μονάχα ἐπὶ τὴν διδασκαλίαν

τῶν φυσιογνωστικῶν καὶ γεωπονικῶν μαθημάτων τοῦ ἀναλυτικοῦ προγράμματος τῶν Παιδαγωγικῶν Ἀκαδημιῶν. Ἡ μέχρι σήμερα θεωρητικὴ καὶ χωρὶς ἀρκετῆς (ποιοτικὰ καὶ ποσοτικὰ) ἀσκήσεις, διδασκαλία τῆς Φυσικῆς Πειραματικῆς, τῆς Βοτανικῆς καὶ τῆς Ζωολογίας, εἰς τὰς Παιδαγωγικὰς Ἀκαδημίας, δὲν συμβάλλει καθόλου στὴ γενικὴ καὶ παιδαγωγικὴ μόρφωση τῶν σπουδαστῶν.

Εἶναι ἀνάγκη ἢ διδασκαλία τῆς Βοτανικῆς καὶ τῆς Ζωολογίας ν' ἀνατεθῆ σὲ γεωπόνους μὲ παιδαγωγικὴν μόρφωση, πού μὲ τὸν κατάλληλον συνδυασμὸ τῆς θεωρίας μὲ τὴν πράξιν νὰ μπορέσουν νὰ κάνουν τὰ μαθήματα αὐτὰ περισσότερο χρήσιμα.

Ἡ ἀνάθεση τῆς διδασκαλίας τῶν βιολογικῶν αὐτῶν μαθημάτων σὲ παιδαγωγό-γεωπύνο θ' ἀπέβαινε χρήσιμη γιὰ τοὺς τροφίμους τῶν Ἀκαδημιῶν, πού θὰ ἐξοικειώνονταν μὲ τὴ βασικὴ διδακτικὴ ἀρχὴ πού ἀπαιτεῖ τὰ περισσότερα μαθήματα νὰ βασίζονται σὲ παραδείγματα ἀπὸ τὸ ἄμεσο περιβάλλον, ὥστε καὶ περισσότερο ἀντιληπτὰ νὰ γίνονται καὶ πῶ ἐνδιαφέροντα. Μὲ τὴ διδασκαλία τῆς Ἐφαρμοσμένης Βιολογίας καὶ τῆς τεχνολογικῆς γνώσης καὶ ἀσκήσης, θὰ ἔμπαινε τέρμα στὴ βερμπαλιστικὴ καὶ ἄγονη διδασκαλία τῶν μαθημάτων αὐτῶν καὶ ταυτόχρονα θὰ ὀλοκληρώνονταν ἡ θεωρητικὴ κατάρτιση τῶν σπουδαστῶν.

Παράλληλα ἀπαιτεῖται ἡ ἀναθεώρηση καὶ ὁ ἐκσυγχρονισμὸς τῆς διδακτέας ὕλης τῶν Γεωπονικῶν Μαθημάτων πού σήμερα διδάσκονται στὶς Παιδαγωγικὰς Ἀκαδημίας.

Ἡ διδασκόμενη ὕλη δὲν ἀνταποκρίνεται πᾶς πρὸς τὶς σημερινὲς ἀπαιτήσεις. Ἐπιβάλλεται ἐπομένως ἡ ἀντικατάσταση μέρους αὐτῆς μὲ ὠρισμένες ἀπαραίτητες γνώσεις τῆς Γεωπονικῆς Ἐπιστήμης πού ἀναφέρονται στὴν Ἀγροτικὴ Δομικὴ, τὴ Γεωγικὴ Μηχανολογία, τὴν Ἀκισία, τὴ Χωρικὴ Βιοτεχνία, κ.λ.π.

Μὲ τὶς μεταρρυθμίσεις αὐτὲς εἰσάγεται στὶς Παιδαγωγικὰς Ἀκαδημίας ἡ Ἐφαρμοσμένη Ἐπιστήμη καὶ ἡ τεχνολογικὴ γνώση, ἡ δὲ ἀγροτικὴ ἐργασία καθιερώνεται σὰν ἐπισημίας παιδαγωγοῦσα ἀρχή». Στὸ πλαίσιο τῆς διδασκόμενης ὕλης τοῦ θεωρητικοῦ μαθήματος τῶν γεωπονικῶν, ἀντὶ γιὰ τὴ θεωρητικὴ περιγραφὴ γνώσεων γιὰ τὴν Πτηνοτροφία, τὴ Μελισσοκομία, τὴ δενδροκομία κ.λ.π., εἰσάγεται ἡ Ἀγροτικὴ Κοινωνιολογία, ὁ Γεωργικὸς Ἐπαγγελματικὸς Προσανατολισμὸς καὶ ἡ Συνεταιριστικὴ Οἰκονομία. Γι' αὐτὸ οἱ ὥρες διδασκαλίας τῶν Γεωπονικῶν μαθημάτων αὐξάνονται ἀπὸ 2 εἰς 4 σὲ κάθε τάξιν.

Τὰ καθαρὰ τεχνολογικὰ θέματα, ὅπως αὐτὰ πού ἀναφέρονται στὴν ὀπωροκηπευτικὴ, τὴ μελισσοκομία, τὴ γαλακτοκομία, τὴν ἀνθοκομία κ.λ.π., ἀναπτύσσονται καὶ ἐφαρμόζονται στὴ πράξιν, χωρὶς προηγούμενη θεωρητικὴ διδασκαλία ἀπ' αὐτοὺς τοὺς ἴδιους τοὺς σπουδαστῆς μὲ βάση γραπτῆς ὁδηγίης. Γι' αὐτὸ ἐπιβάλλεται ἡ ἐκδοσὴ μικρῶν τευχῶν Pamphlets γιὰ διάφορα γεωργοτεχνικὰ θέματα πού νὰ βοηθοῦν τοὺς σπουδαστῆς τῶν Παιδαγωγικῶν Ἀκαδημιῶν στὴν ἀπόκτηση στοιχειωδῶν τεχνικῶν γνώσεων πού ν' ἀρχίζουν ἀπὸ τὰ ἀπλούστερα θέματα (φύτευση ἑνὸς δένδρου προετοιμασία ἑνὸς σπορείου, κατασκευὴ ἑνὸς κονικλῶνα κ.λ.π.) καὶ νὰ φθάνουν στὰ τεχνικὰ στοιχεῖα ἐπισκευῶν, συντήρησης ἢ λειτουργίας τρακτέρ, γεωργικῶν μηχανημάτων κ.λ.π.

Ταυτόχρονα ἐπεκτείνεται ἡ δράσις τοῦ καθηγητοῦ τῶν γεωπονικῶν μαθημάτων, στὴν ὀργάνωση ἐργαστηρίων, ἐκθέσεως, μουσείων, σχολικῶν συνεταιρισμῶν, μὲ τὴν εὐρύτερη ἐπικοινωνία του μὲ τὴν ὕπαιθρον καὶ τὸν γεωργικὸ πληθυσμὸ. Ὁ γεωπύνος συνεργάζεται στενὰ μὲ τὸν ψυχολόγο σὲ ψυχολογικὰς ἐρευνῆς καὶ στὴν ἐφαρμογὴ στὰ ἀγροτόπαιδα εἰδικῶν τέστ ἐπαγγελματικοῦ προσανατολισμοῦ.

Ἐπίσης συμμετέχει στήν ὀργάνωση διδακτικῶν ἀσκήσεων καὶ ὑποδειγματικῶν διδασκαλιῶν σὲ σχολεῖα τῆς γεωργικῆς ὑπαίθρου τῆς ἐπαρχίας ὅπου λειτουργεῖ ἡ Παιδαγωγικὴ Ἀκαδημία.

Ἐπίσης ἀναπτύσσεται εὐρεῖα συνεργασία τοῦ καθηγητῆ τῶν γεωπονικῶν μαθημάτων μὲ τῆς ὑπηρεσίας ἐφαρμογῶν τοῦ Ὑπουργείου Γεωργίας. Τέλος παίρνει μέρος σὲ ἐκπαιδεύσεις ἀγροτοπαίδων καὶ σεμινάρια ἐκπαίδευσης ἀγροτοδιδασκάλων.

Τὸ μάθημα τῆς Ἀγροτικῆς Κοινωνιολογίας. Τὸ μάθημα αὐτὸ περιλαμβάνει τὰ ἑξῆς θέματα:

Τὶ εἶναι ἀγροτικὴ κοινωνία. Τὸ σχέδιον δομῆς του. Ἡ διάρθρωση τοῦ ἀγροτικοῦ πληθυσμοῦ. Συνεργατικὴ ζωὴ καὶ ἀγροτικὸ περιβάλλον. Παραδοσιακὴ πνευματικὴ κληρονομία. Ὁ ἄνθρωπος καὶ ἡ Γῆ του. Ἀγροτικὴ δραστηριότητα καὶ κοινωνικὴ ἰσότητα. Χαρακτηρὲς τῆς προσωπικότητος καὶ γεωργικὴ πείρα. Ἀγροτικὴ οἰκογένεια. Ρεῦμα ἀστυφιλίας. Κινητικότητα ἀγροτικοῦ πληθυσμοῦ. Γνωριμία μὲ τὸν πολιτισμὸν. Ἡ ἀγροτικὴ ἐπιχείρηση. Προσαρμογὴ τῆς Γεωργίας πρὸς τὴν Ἐθνικὴ καὶ Παγκόσμιαν Οἰκονομίαν. Ἀγροτικὴ κοινότητα. Ὅμαδες μὲ εἰδικὰ ἐνδιαφέροντα. Ἀστικοαγροτικὴ σχέσις. Ἐπίπεδα ζωῆς. Παιδεία. Θρησκεία. Ἀγροτικὴ Ἐκκλησία. Ψυχαγωγικὴ καὶ ἐκπολιτιστικὴ δραστηριότητες. Ὑγιεινὴ τοῦ χωριοῦ. Ἀγροτικὴ Κοινωνικὴ Πρόνοια. Τοπικὴ Ἀρχὴ. Ἀγροτικὴ Οἰκονομία. Ἡ Τεχνικὴ. Ἡ ἐπίδρασις τῆς πόλεως στὸ χωριό. Ψυχολογία τοῦ παιδιοῦ τοῦ ἀγρότη. Ἡ ἀνάπτυξις τοῦ παιδιοῦ μέσα στὸ ἀγροτικὸ περιβάλλον. Ἡ ψυχικὴ ἰδιορρυθμία τοῦ παιδιοῦ. (Ἡ σκέψις του, ἡ τέχνη, τὸ αὐτοσυναίσθημά του, ἠθικὴ ἐξέλιξις, ἡ θρησκευτικότητά του). Ἡ σωματικὴ καὶ πνευματικὴ ἐξέλιξις τοῦ νέου. Ἡ γενετήσια ζωὴ τῆς ἀγροτικῆς νεολαίας.

Οἱ γεωργικὲς ἐργασίαι στὶς παιδαγωγικὲς Ἀκαδημίας

Τὸ ἐπίκεντρο τῶν ἐργασιῶν τῶν σπουδαστῶν στὸ ὑπαίθρο εἶναι σήμερον ὁ σχολικὸς κῆπος.

Οἱ ἐργασίαι ὅμως τῶν σπουδαστῶν δὲν θὰ πρέπει νὰ περιορίζωνται στὸ ἑξῆς μονάχα στὸ στενὸ χῶρον τοῦ σχολικοῦ κήπου, ὅπου θ' ἀσκοῦνται περισσότερο οἱ μαθητὲς τοῦ Πρότυπου Δημοτικοῦ Σχολείου, ἀλλὰ θὰ ἐπεκτείνωνται καὶ σὲ ἐπισκέψεις καὶ γεωργικὲς ἐργασίαι σὲ διάφορα ἀγροκτῆματα τῶν περιοχῶν, πτηνοτροφεία, μελισσοκομεῖα κ.λ.π. Ταυτόχρονα ὅμως αὐτοὶ θ' ἀσκοῦνται στὴ χρῆσι καὶ κατασκευὴ ὀπτικοακουστικῶν μέσων, τὴν ὀργάνωσιν ἐπιδείξεων μὲ γεωργικὸν χαρακτήρα, προβολῶν καὶ τέλος τὴν ἐκτέλεσιν ἐργαστηριακῶν ἀσκήσεων.

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΕΠΙΜΟΡΦΩΣΗ ΓΕΩΠΟΝΩΝ

Γιὰ τὴν συμπλήρωσιν τῶν θέσεων καθηγητῶν τῶν γεωπονικῶν καὶ φυσιογνωστικῶν μαθημάτων στὰ διάφορα «ἀγροτικὰ γυμνάσια» καὶ τὶς Ἀγροτικὲς Παιδαγωγικὲς Ἀκαδημίας τῆς χώρας θὰ χρειασθοῦν πάνω ἀπὸ 500 ἀπόφοιτοι Γεωπονικῶν Ἐπιστημῶν.

Οἱ καθηγητὲς αὐτοὶ πρέπει, νὰ διαθέτουν ἄριστα θεωρητικὰ καὶ πρακτικὰ προσόντα. Αὐτοὶ θὰ διδάξουν τὰ γεωπονικὰ μαθήματα, τὸν Γεωργικὸ Ἐπαγγελματικὸν Προσανατολισμὸν, τὴν Ψυχολογίαν τῶν Ἀγροτοπαίδων καὶ τὴν Ἀγροτικὴν Κοινωνιολογίαν εἰς τὰς Παιδαγωγικὰς Ἀκαδημίας καὶ τὰ ἀγροτικὰ γυμνάσια πρέπει ὄχι μόνον νὰ κατέχουν καλὰ τὴν εἰδικότητά του ἀλλὰ νὰ γνωρίζουν τὶς ψυχολογικὰς, παιδαγωγικὰς καὶ κοινωνικὰς πλευρὰς τοῦ μαθήματός τους. Γι' αὐτὸ τὸ

λόγο είναι αναγκαία ή ίδρυση στη ΣΕΛΕΓΕ ειδικού τμήματος για την επιμόρφωση των πτυχιούχων εκείνων γεωπόνων που θα χρησιμοποιηθούν σαν καθηγητές και εκπαιδευτές στα εκπαιδευτικά ιδρύματα, που αναφέραμε. Η εκπαίδευση αυτή θα είναι διάρκειας 9 μηνών, το δέ πρόγραμμα περιλαμβάνει: Παιδαγωγικά (Άρχές Ψυχολογίας, Ψυχολογία του Άγρότη, Ίστορία της Παιδαγωγικής, Γενική Διδακτική, Μέθοδοι Διδασκαλίας του γεωργικού μαθήματος κ.λ.π.). Είσαγωγή στη Φιλοσοφία, Ψυχολογία Παιδικής και Έφηβικης ηλικίας, Χαρακτηρολογία. Οικονομικά και Κοινωνικά Μαθήματα (Άρχές Συνεταιριστικής Οικονομίας, Έλληνική Άγροτική Οικονομία, Η Γεωργία στο Πλαίσιο της Έθνικης Οικονομίας και οι προοπτικές της Κοινής Ευρωπαϊκής Άγοράς, Οργάνωση και Διαχείριση Σχολικού Άγροκτηπίου, Άγροτική Κοινωνιολογία, Οικογενειακή Κοινωνιολογία. Τεχνικά Μαθήματα (Γεωργικοί Έφαρμογαι, Σύγχρονα Προγράμματα βελτίωσης της παραγωγής, Έμπορία γεωργικών προϊόντων, Σύγχρονες αντιλήψεις στη Διαχείριση των Άγροτικών Επιχειρήσεων, Συντήρηση Πλουτοπαραγωγικών Πηγών). Ειδικά Μαθήματα (Γεωργική και Άγροτική Εκπαίδευση, Γεωργικός Έπαγγελματικός Προσανατολισμός. Η Χρήση των οπτικοακουστικών μέσων στη Διδασκαλία των Γεωργικών Μαθημάτων, Σύγχρονες Μέθοδοι Γεωργικής Έρευνας, Διοίκηση Γεωργικών Σχολείων. Ειδική Διδακτική (Σχέδιο στον πίνακα, ασκήσεις εφαρμοσμένης βιολογίας). Γενικά Μαθήματα. (Τα άγροτικά και γεωργικά σχολεία και αι πρόοδοι της Παιδείας σ' άλλες χώρες, Παιδαγωγικά αποκτήματα απ' τη διδασκαλία του μαθήματος της Γεωπονίας, Ίστορία και Μελέτη της Οργάνωσης των Άγροτικών και Γεωργικών Σχολών, Μέθοδοι διεξαγωγής ομαδικών συζητήσεων, Ανθρώπινες Σχέσεις στην Άγροτική ύπαιθρο, κλπ.)

Τα θεωρητικά παιδαγωγικά και τεχνικά μαθήματα πρέπει να συνοδεύονται από πρακτικές ασκήσεις, ομαδικές συζητήσεις, προσωπικές έρευνες κλπ. Γι' αυτό ή Σχολή που θα επιμορφώσει παιδαγωγικά τους γεωπόνους πρέπει να είναι εξοπλισμένη με υλικόν διδασκαλίας και παιδαγωγικής έρευνας και να διαθέτη βιβλιοθήκη καλά εφοδιασμένη με γεωργικά περιοδικά, παιδαγωγικά έργα και με βοηθητικά βιβλία.

Παράλληλα, είναι επιβεβλημένη ή οργάνωση σεμιναρίων για ενημέρωση των άγροτοδασκάλων σε θέματα ειδικής διδακτικής γεωργικού μαθήματος, οργάνωσης και διοίκησης άγροτικών σχολών, ανάλυση επαγγέλματος, οργάνωσης γεωργικής εργασίας, γεωργικών εφαρμογών κλπ. Τα μαθήματα κι εδώ θα συνοδεύονται από διάφορες επιδείξεις και πρακτικές ασκήσεις (χρήση οπτικοακουστικών μέσων στη διδασκαλία του μαθήματος, κατασκευή προχείρων εποπτικών μέσων κλπ.).

Η συμβολή του ραδιοφώνου και της τηλεόρασης στην Άγροτική Εκπαίδευση

Η τηλεόραση και το ραδιόφωνο αποδεικνύονται παντού μεγάλα μορφωτικά μέσα για την άγροτική νεολαία, ιδίως για τα άγροτόπαιδα των απομονωμένων όρεινων χωριών. Τα μέσα αυτά και ιδίως ή τηλεόραση, έχουν μοναδική δύναμη συγκέντρωσης του μαθητή. Στη χώρα μας μελετάται ή ίδρυση Σταθμού Τηλεόρασης. Θα μπορούσαν από τώρα να προγραμματισθούν κανονικά μαθήματα άγροτικής στοιχειώδους και μέσης εκπαίδευσης καθώς και γεωργοτεχνικά μαθήματα, σε καθημερινές εκπομπές του Σταθμού και από επίλεκτους δασκάλους και καθηγητές

τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας. Τέλος θὰ πρέπει νὰ ἐπακολουθοῦν συζητήσεις ἐπάνω στὰ προγράμματα, αὐτά, ἔτσι ὥστε τὰ ἀγροτόπαιδα νὰ μποροῦν ν' ἀναπτύσσουν τὶς ἀπόψεις τους, νὰ καλλιεργοῦν τὸ πνεῦμα τῆς ἐλεύθερης γνώμης καὶ νὰ γυμνάζουν τὴ σκέψη τους.

Κ.Ι. Ἀνανιάδης καὶ Γ.Π. Μαραγκουδάκης

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- ΑΝΑΝΙΑΔΗΣ Κ.: «Ἡ Γεωργικὴ Ἐκπαίδευσις εἰς τὴν Νορβηγίαν» Ἀγροτ. Οἰκονομία, 1962.
- ΑΝΤΩΝΑΚΑΚΗ ΝΙΚΗ: «Αἱ γενικαὶ ἀρχαὶ τῆς Ἐκπαιδευτικῆς Μεταρρυθμίσεως» (Ἄρ. Δελτίου ΥΜΣ 8).
- ΑΝΤΩΝΑΚΑΚΗ ΝΙΚΗ: «Διεθνεῖς τάσεις τῆς μεταπολεμικῆς ἐκπαιδευτικῆς πολιτικῆς» (Ἄρ. Δελτίου ΥΜΣ 8).
- ΑΝΤΩΝΑΚΑΚΗ ΝΙΚΗ: «Community School - Part One», Columbia. «Ἡ Κοινοτικὴ Παιδεία» - Ὀμιλία εἰς Συνέδριον Δημοδιδασκάλων.
- ΕΥΕΛΠΙΔΗΣ ΧΡΥΣΟΣ: «Ἐκπαίδευσις καὶ ἀνάπτυξις εἰς τὸν τομέα τῆς Γεωργίας». Περιοδ. «Νέα Οἰκονομία» Μάρτιος 1963.
- ΖΑΜΠΟΥΝΗΣ ΣΤΑΜ.: «Σύγχρονα προβλήματα γεωργικῆς ἐκπαιδεύσεως», «Περιοδ. Ἀγροτικὴ Οἰκονομία», Τεύχος 35, 1963.
- ΖΟΜΠΙΑΝΑΚΗΣ Γ.: «Πρόβλήματα τῶν Ἀγροτικῶν μας Σχολείων» Τόμ. Α' Ἐκδ. Σχολεῖο καὶ Ζωή.
- ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ ΠΥΡΣΟΣ: Συμπλ. Τόμ. Β'. Ἡ Γεωργικὴ Ἐκπαίδευσις ἐν Ἑλλάδι» 1964.
- FITZGERALD - FITZGERALD: «Methods and Curricula in elementary Education» the Bruce Publishing Company, Milwaukee 1955.
- HUGGETT A. J. - BLOUGH G. O.: «Elementary - School Science and how to Teach It».
- ΚΙΤΣΙΚΗΣ ΝΙΚ.: «Τεχνικὴ Παιδεία καὶ Οἰκονομικὴ Ἀνάπτυξις», Περιοδ. «Νέα Οἰκονομία», Μάρτιος 1963.
- ΜΑΡΑΓΚΟΥΔΑΚΗΣ ΓΕΩΡ.: «Παράθησις καὶ Μάθησις εἰς τὸ Σχολεῖον», Δελτίον ΥΜΣ, Τόμ. Ε, ἀρ. 21 - 1962.
- ΜΑΚΡΗΣ ΑΘΑΝ.: «Agricultural Education in Africa» (FAO, No 1147).
- ΜΑΚΡΗΣ ΑΘΑΝ.: «La Formation et le Perfectionnement des Professeurs d' Enseignement Professionnel Agricole» (OOSA, 38 - 1961). Docum. Serie 1963 Alimentation et Agriculture.
- ΜΗΧΙΩΤΗΣ ΧΑΡ.: ἙΛΛΑΣ - Σύγχρονα προβλήματα, Κεφ. Ἑλλην. Γεωργία - 1962.
- MACOMBER C. FREEMAN: «Principles of Teaching in the Elementary School» Amer. book Company, N. Y. 1954.
- MINISTERO DELLA PUBBLICA: «L' Esperimento di Scuola Media Unificata», Roma, Italia:
- ΝΗΣΙΩΤΗΣ Β.: «Τὸ ἐκπαιδευτικὸ μὲς πρόβλημα». Περ. Σύγχρον. Θέματα, Δεκ. 1962.
- ΠΑΠΑΧΡΙΣΤΟΥ ΧΑΡ.: «Ἀνάγκη ἐναρμονίσεως τῆς Βασικῆς Μορφώσεως καὶ τῆς εἰδικῆς Ἀγροτεχνικῆς Ἐκπαιδεύσεως» 1961, Ἀθῆναι.
- ΠΛΑΣΤΗΡΑΣ ΓΕΩΡΓ.: «Ἐξελικτικαὶ τάσεις τῆς Γεωργίας», Δελτίον Ὑπηρεσίας Γεωργικῶν Ἐφαρμογῶν, 1964.
- ΠΑΠΑΧΡΙΣΤΟΥ ΧΑΡ.: «Ἡ Συμβολὴ τῆς Παιδείας εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς Χωρικῆς Οἰκονομίας τῆς Ἑλλάδος». 1963, Ἀθῆναι.
- ΠΟΡΤΣΜΑΓΑ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ: (24 Ἰουνίου 1957 - 10 Ἰανουαρίου 1958).
- U. S. DEPARTMENT OF HEALTH, EDUCATION AND WELFARE: «Unit Planning and Teaching in Elementary Social Studies» Washington 1963.
- YEARBOOK 32 No: «The National Elementary Principal Science For today's Children».

